

3.Sınıf Fen Bilimleri Konu Özetleri

- 2.Ünite** : Beş Duyumuz
1.Bölüm : Duyu Organları ve Görevleri

a) Duyu Organlarını Tanıyalım

Görme, işitme, dokunma, tat alma ve koku alma duyu organlarıyla çevremizi algılarız. Bu organlar göz, kulak, deri, dil ve burundur. Görmek için gözlerimizi, işitmek için kulaklarımızı, koku almak için burnumuzu, tat almak için dilimizi kullanırız. Maddelerin sertliğini, yumuşaklığını, sıcaklığını ve soğukluğunu derimiz sayesinde algılarız.

Duyu organlarımızdan göz, kulak, burun ve dil başımızda yer alır. Derimiz ise bütün vücudumuzu kaplar. Duyu organlarımız bulunduğumuz ortamdan sürekli bilgi toplar. Bu bilgiyi ışık, ses, koku, sıcaklık gibi etkenler oluşturur. Toplanan bilgiler beyin tarafından yorumlanır ve bunun sonucunda çevremizdeki çeşitli durumları algılarız.

Gözlerimizle Görürüz

Gözlerimizle tüm renkleri ayırt edebilir, çevremizdeki varlıkları görebiliriz. Görme duyusu organı gözdür. Çevremizdeki varlıkların biçimlerini, büyüklüklerini, renklerini ve hareket edip etmediğini gözlerimiz sayesinde algılarız. Vazonun ve içindeki çiçeklerin rengini, biçimini söyleyebilmek için görme organımızı kullanırız. Gözlerimiz sayesinde etrafımızdaki bütün varlıkların şeklini, büyüklüğünü ve rengini söyleyebiliriz.

Gözlerimizin Sağlığını Korumalıyız

Gözlerimiz ışığa ve dış ortamdan gelecek toz, rüzgâr gibi etkenlere karşı hassastır. Örneğin kirli ellerle ya da havluyla taşınacak bazı mikroorganizmalar göz enfeksiyonlarına neden olabilir.

Göz sağlığımızı korumak için yapmamız gereken başlıca davranış ve uygulamalar şunlardır:

- Özellikle yazın şapka ve güneş gözlüğü kullanarak gözlerimizi güneş ışığının zararlı etkisinden korumalıyız.
- Yüz havlumuz temiz ve kendimize ait olmalıdır.
- Televizyon izlerken televizyonla aramızda en az 3-4 metre mesafe olmalıdır. Kitap okurken kitapla aramızda en az 30 cm mesafe olmasına dikkat etmeliyiz.
- Uzun süre televizyon izlemek ya da bilgisayar kullanmak gözleri yorar. Bu nedenle televizyon veya bilgisayara ayıracağımız süreyi sınırlamalıyız.
- Yazıları okumakta ya da net görmekte zorlanıyor olabiliriz. Bu durumu ailemize bildirmeli, göz doktoruna gitmeliyiz. Gerekliyse gözlük kullanmalıyız. Aksi takdirde gözlerimizin sağlığı daha da bozulabilir.

Kulaklarımızla İşitiriz

Müzisyenler çaldıkları müzik aletleriyle insanları mutlu eden sesler üretirler.

Bu sesleri kulaklarımız sayesinde işitiriz. Kulaklarımız yalnızca müziği değil, çevremizdeki bütün varlıkların seslerini işitmemizi sağlar. Çünkü kulak işitme duyusu organımızdır. İşitme duyumuz bizi çeşitli durumlardan haberdar eder ve uyarır. Örneğin bir iş makinesinin gürültüsüyle bir arabanın korna sesini ayırt edebiliriz. Kurduğumuz bir çalar saatin zil sesi bize uyanmamız gerektiğini hatırlatır.

İki kulağımız vardır ve her iki kulak birlikte çalışır. Sağ taraftan gelen sesleri sağ kulağımızla, sol taraftan gelen sesleri sol kulağımızla daha önce işitiriz. Böylece seslerin hangi yönden geldiğini fark ederiz. Örneğin birkaç sokak ötedeki ambulansın siren sesini işitebilir ve ambulansın hangi tarafta olduğunu tahmin edebiliriz.

Çevremizdeki insanların söylediklerini duymamız, onlarla iletişim kurmamızı kolaylaştırır. Kulak ayrıca dengemizi sağlamada görevli bir organımızdır.

İşitme duyusu olmayan insanlar, görme duyusunu kullanarak işaret dili yardımıyla iletişim kurarlar. İşaret dili alfabesinde her harfin, sayının ve kavramın işaretle karşılığı vardır. Bu harfler, kavramlar, sayılar el ile parmakların aldığı biçim ve hareket yönüyle anlatılır.

Yüksek sesler işitme kaybına neden olabilir. Çocukken geçirilen bazı hastalıklar da kulaklarda kalıcı işitme kaybına yol açabilir. Az işiten veya işitme kaybı olan insanlar, daha iyi işitmek için işitme cihazı kullanırlar. Bu cihazı kullanan kişilerin sese duyarlılıkları artar ve yüksek sesler bu insanları rahatsız eder. Bu nedenle işitme cihazı kullanan arkadaşlarımızın yanında yüksek sesle konuşmamalıyız. Toplumdaki her bireyin özel durumuna saygı göstermeliyiz.

Kulağımızın Sağlığını Korumalıyız

- Kulaklıkla uzun süreli ve yüksek sesle müzik dinlemekten kaçınmalıyız. Yüksek ses zamanla işitme duyusunun azalmasına neden olabilir.
- Dışarıdan vücudumuza giren mikroorganizmalar hastalanmamıza neden olabilir. Bunlardan bazıları boğazımızın ağrmasına ve ateşimizin yükselmesine yol açabilir. Bu belirtiler ortaya çıktığında kulak, burun, boğaz hastalıkları doktoruna gitmeli ve tedavi olmalıyız. Tedavi edilmeyen boğaz enfeksiyonlarının kulaklarımıza da yayılabileceğini unutmamalıyız.
- Kulak çubuğu ile kulağımızın iç kısmını temizlemeye çalışmamalıyız. Yalnızca kulak kepçemizi hafifçe bastırarak temizlemeliyiz.

Burnumuzla Koku Alırız

Bir panayırdaki iştah açıcı kokuları takip ederek yiyeceklerin pişirildiği stantlara ulaşabiliriz. Çünkü pişen yiyeceklerin kokusu çevreye yayılır ve biz de bu kokuları fark ederiz. Koku alma duyusu organımız burundur. Burnumuz sayesinde çevremizdeki çeşitli kokuları algılarız. Bazı kokular hoşumuza giderken bazıları hoşumuza gitmeyebilir. Örneğin bir çiçeğin kokusu hoşumuza giderken çöp bidonundan yayılan koku hoşumuza gitmez. Burun aynı zamanda soluk alma organımızdır.

Burnumuzun Sağlığını Korumalıyız

- Çamaşır suyu gibi bazı maddeleri koklamak burnumuza zarar verebilir. Bu maddeler burnumuzun iç kısmının tahriş olmasına neden olabilir. Ayrıca zehirlenme gibi çok daha ciddi sağlık sorunlarına da yol açabilir. Burun sağlığımızı korumak için bu tür maddeleri koklamamalıyız.
- Burnumuzu karıştırmamalıyız. Bu durum çevremiz tarafından hoş karşılanmayacağı gibi burnumuzun kanamasına da neden olabilir.
- Burnumuzun içindeki kılları koparmamalıyız. Çünkü burundaki kıllar solunan havanın temizlenmesini sağlar.
- Soluk alırken havadaki toz burunda birikir. Bu nedenle burnumuz kirlenir. Burun sağlığımızı korumak için burnumuzu bol su ile düzenli olarak temizlemeliyiz.
- Burnumuz kanadığında, darbe aldığında en yakın sağlık kuruluşuna gidip muayene olmalıyız.

Dilimizle Tat Alırız

Tat alma organımız dildir. Dil tat alma dışında konuşma ve çiğnemenin besinlerin yutulmasına yardımcı olur. Dilimiz sayesinde dört temel tadı algılarız. Bunlar; tatlı, tuzlu, ekşi ve acı olarak sınıflandırılır. Örneğin limon ekşidir. Bal ve dondurma tatlı, bazı biberler acıdır. Simit ise tuzludur.

Koku ve tat duyuları birbiriyle ilişkilidir. Nezle ya da grip olduğumuzda bu ilişkiyi daha iyi anlarız. Burnumuz tıkalıyken yiyeceklerin kokusunu alamadığımız için tadını da algılayamayız.

Dilimizin Sağlığını Korumalıyız

- Yiyecek ve içecekleri çok sıcak veya çok soğuk tüketmek dil sağlığımıza zarar verir. Bu nedenle tüketeceğimiz yiyecek ve içeceklerin sıcaklığına dikkat etmeliyiz.
- Ne olduğunu bilmediğimiz maddelerin tadına bakmamalıyız. Çünkü bazı maddeler insan sağlığı için zararlıdır.
- Dilimizle ilgili bir rahatsızlık olduğunda doktora gidip muayene olmalıyız.
- Dişlerimizi fırçalarken dilimizi de temizlemeliyiz. Çünkü dilimizde de yemek artıkları birikir.

Derimizle Dokunur ve Hissederiz

Elimizle topa veya pamuğa dokunduğumuzda, bir kediyi okşadığımızda topun sert, kedinin tüylerinin ve pamuğun yumuşak olduğunu algılayabiliriz.

Dokunma duyusu organımız deridir. Derimizle varlıkların sert, yumuşak, sıcak veya soğuk olma gibi özelliklerini algılarız.

Dokunduğumuz varlıkların sıcak ya da soğuk, pürüzlü ya da pürüzsüz olduğunu da derimizle fark ederiz.

Elimize bir iğne battığında veya bisikletten düşüp dizimiz yaralandığında ağrıyı derimizle hissederiz.

Rüzgârın ya da soğğun etkisini derimizle hissederiz. Sinek ısırığında sineğin ısırıldığı yeri derimiz sayesinde algılarız.

Parmak uçları, avuç içi, dudaklar, koltuk altları ve ayak tabanları dokunma duyusu bakımından daha hassastır. Örneğin birinin ayak tabanına tüyle dokunursak o kişi hemen gıdıklanır.

Derimizin Sağlığını Korumalıyız

- Vücudumuzun dolayısıyla derimizin sağlığını korumak için sağlıklı ve doğal besinler tüketmeliyiz.
- Düzenli banyo yapmalı ve her gün saçlarımızı taramalıyız.
- El temizliği, genel temizlik alışkanlıklarından biridir. Özellikle park veya bahçede toprakla oynadıktan sonra ellerimizi su ve sabunla yıkamalıyız. El ve ayak tırnaklarımızı uzadıkça kesmeliyiz.
- Herhangi bir nedenle yaralandığımızda yaralı yeri temiz tutmalı ve gerekli tedaviyi yaptırmalıyız.
- Özellikle yaz aylarında derimizi güneş ışığının zararlı etkisinden korumalıyız. Bunun için cildimize güneşin zararlı ışınlarına karşı etkili kremler sürmeliyiz. Şapka takarak başımızı ve yüzümüzü güneşin zararlı etkilerinden korumalıyız.

Duyu organları birlikte çalışır. Bir varlığı algımlarken birden fazla duyu organımızdan yararlanırız. Örneğin fırından yeni çıkmış bir simidi elimize aldığımızda simidin sıcaklığını derimizle hissederiz. Simidin kokusunu burnumuzla, tadını ise dilimizle algılarız. Tat alma ve koklama duyu organları birlikte çalışır. Bu nedenle burnumuz tıkalı olduğunda yemeklerin tadını alamayız.